

Van bijnaam tot geuzennaam

De spectaculaire groei van Amsterdam en Haarlem in de 17de eeuw bood Beverwijk nieuwe kansen. Steeds meer boeren in de omgeving gingen zich toeleggen op het verbouwen van tuinbouwgewassen. Bijna dagelijks voeren schepen met peulvruchten, wortelen, rapen, asperges, kruisbessen, kersen en aardbeien via het Wijkermeer en het IJ naar het volkrijke Amsterdam, terwijl tal van 'Wijker boertjes' met over de schouder een juk met twee manden eraan, hun waren in de wijde omgeving uitventten. Deze activiteiten hebben de Beverwijkers de bijnaam 'Aardbeien' of 'Klapbessen' opgeleverd.

De bewoners van Wijk aan Zee zijn net als bewoners van alle andere kustplaatsen over de hele wereld strandjutters. Het spreekwoord zegt niet voor niets 'De zee neemt en de zee geeft'. In het vissersdorp van weleer was er geen familie waarvan een vader of zoon op zee was gebleven na een storm met hoge golven of een schipbreuk. Maar diezelfde storm en dichte mist zorgde ook voor wat extra inkomen als er veel op het strand aanspoelde dat overboord was geslagen. In 1832 was Jacobus Geurs de officiële strandvonder van Wijk aan Zee

maar waarom zou je niet pakken wat je pakken kan als waardevolle spullen voor het oprapen liggen op het strand. Men kon het zelf veel te goed gebruiken en de overheid hoefde je niets cadeau te geven.

Een tweede, wat minder vleierende bijnaam voor Wijk aan Zeeërs, is de naam vingerbijters. Niet alleen waardevolle spullen spoelden aan na een storm of hoge zee, ook de lichamen van verdronken zeelui werden op het strand geworpen. Het verhaal gaat dat de Wijk aan Zeeërs er niet voor terugdeinsden om een vinger van het lijk af te bijten als er een ring omheen zat die men er op een andere manier niet vanaf kon krijgen. Honger en armoede drijven mensen vaak tot wanhoop, en met dat verschijnsel had elke Wijk aan Zeeër rond die tijd wel te maken. Het zal misschien wel eens voorgekomen zijn maar een beetje jutter ging op pad met een jute zak en een handbijltje omdat men nooit wist wat men kon tegenkomen. Lading die van een schip werd afgeslagen zat meestal nog in een net of was met touwen vastgesjord en dan kwam een bijltje altijd van pas. Bovendien droeg iedereen en zeker in een vissersdorp een mes op zak dus of het verhaal klopt...?

In Heemskerk gaat al jaren het verhaal dat Heemskerkers ezels worden genoemd doordat zij te arm waren om paarden te kunnen kopen.

De markt voor aardbeien was in Beverwijk, maar aardbeien werden in Beverwijk en in Heemskerk verbouwd. Daardoor waren Beverwijkers altijd als eerste op de markt, omdat zij een minder grote afstand hadden af te leggen. Zij kregen, omdat zij als eerste aankwamen, een betere prijs voor de aardbeien dan de Heemskerkers die altijd wat later kwamen aangezien zij van verder weg moesten komen. Hier door konden de Beverwijkers zich een paard en wagen veroorloven, aangezien zij dus meer geld verdienden dan de Heemskerkers. De Heemskerkers moesten zich

behelpen met een ezel en wagen vandaar dat de Beverwijkers altijd zeiden dat de ezels uit Heemskerk er weer aan kwamen. Gelukkig berust dit verhaal op pure fictie. Nergens wordt in de geschiedenis melding gemaakt van ezel en wagen in Heemskerk. Er is geen foto te vinden waar een ezel op staat terwijl er heel wat foto's zijn van Heemskerkse arbeidentelers met paard en wagen. Flauwekul dus.

De opmerking dat Heemskerkers ezels zijn werd ooit tijdens een raadsvergadering gemaakt door de toenmalige burgemeester. Het betrof hier een geschil tussen B en W en de gemeenteraad over onder andere de straatverlichting. Dit verhaal is meest logische verklaring voor de bijnaam ezels en berust naar alle waarschijnlijkheid het meest op de waarheid aangezien het wel te traceren is in tegenstelling tot het voorgaande verhaal waarvoor geen enkel bewijs is te vinden.

Deining in de raadszaal

Burgemeester noemt burgers 'EZELS'. Heemskerkers: gierig en bekrompen.

Heemskerk 4 oktober 1873

Geheel onverwacht en eigenlijk ook buiten de orde heeft burgemeester H. Zaalberg, inhakende op het zojuist verschenen provinciaal rapport over de verbetering van de veehoudersbedrijven, aan het slot van de raadsvergadering een felle aanval gericht op de koppige halsstarrigheid van zijn dorpingen. Hij vergeleek ze daarbij zelfs met 'EZELS' en meende dat er geen twee van deze (uit Beverwijk geïmporteerde) dieren in de gemeente rondlopen, maar eerder bijna 1500 ... aldus de krant.

De burgemeester was nog niet klaar met zijn betoog want hij geeft ook nog aan:

Op dit ogenblik is er slechts één verharde straat in de gehele gemeente en met halsstarrigheid wordt iedere verdere aanleg of verharding bewust tegengehouden. Jarenlang, aldus burgemeester Zaalberg, vecht ik nu al voor het plaatsen van zes straatlantaarns, maar zelfs dat is nog te veel gevraagd! Eigenlijk is er maar één behoorlijke verbinding via de thans reeds ruim 30 jaar oude Zaanlandse Communicatieweg, maar ook die biedt weinig soelaas. Immers, de 2 cent tolgeld verschuldigd bij het nu niet meer aan de herberg verbonden tolhuis, is nog te veel en klaarblijkelijk gaat de liefde meer uit naar het 1 cent kostende flesje zoetbier. Indien de raad in de komende maanden niet bereid blijkt haar kortzinnige zuinigheid te vergeten en met mij samen wil gaan werken aan een snelle uitbraak uit het huidige fatale isolement, dan zal ik mij ernstig beraden of ik nog langer als burgemeester dit dorp verder kan leiden" zo besloot de heer Zaalberg zijn felle tirade.

Het is moeilijk te zeggen wanneer de Haarlemmers "mug" als geuzennaam accepteerden. Wel is bekend dat het woord mug in de 14e en 15e eeuw als scheldwoord werd gebruikt. De meest logische verklaring is dat er vroeger in Haarlem veel muggen waren, onze stad was namelijk omringd door veen en moeras. Daarbij liepen er door de stad verschillende wateren, zoals "De Beek" die onder de Grote Markt doorloopt.

Een alternatief is het feit dat Haarlemmers echte muggenzifters waren: Muggenzifter: ook wel mierenneuken, komma-neuken, of spijkers op laag water zoeken (Van Dale) is het vitten op kleine foutjes en het actief zoeken naar de geringste aanleiding om kritiek te uiten. Ook zijn er minder logische fabels die de geuzennaam "mug" verklaren.

Zoals het verhaal van een heks die dreigde alle inwoners in muggen te veranderen als ze niet naar haar wilden luisteren. Ze zouden dan voortaan gedoemd zijn om eeuwig rond de toren van de St. Bavo te vliegen

Ook is er een fabel dat de brandweer vroeger uit moest rukken omdat er zwarte wolken uit de St. Bavokerk kwamen. Bij aankomst bleken dit muggen te zijn...

De laatste verklaring komt uit 1573, tijdens het Beleg van Haarlem. De Hollanders waren toen in opstand tegen de Hertog van Alva van Spanje. Terwijl het Spaanse leger sliep, wisten drie Haarlemmers een vaatje buskruit te laten ontploffen in het Spaanse legerkamp. De volgende dag vertelden ze in de kroeg trots over hun nachtelijke uitstapje, maar sommige mensen zeiden: "Het helpt niks; de Spanjaarden jaag je er niet mee weg. Het Spaanse leger is onoverwinnelijk. Jullie zijn net muggen die een reus willen steken."

Mokum is een populaire bijnaam voor (de binnenstad van) Amsterdam. Het woord stamt uit het Hebreeuws en betekent 'plaats' of 'stad'. Het refereert daarmee tevens aan het joodse gedeelte van de geschiedenis van Amsterdam.

In het verleden werden in het Nederlands-joods taalgebruik steden vaak aangeduid met de eerste letter van het Hebreeuwse alfabet. Zo werd Amsterdam Mokum Allef genoemd (dus: Stad A) en Rotterdam was Mokum Reijz (Stad R). Hoewel dit ook gebeurde met andere steden uiteindelijk de betekenis mokum alleen voor Amsterdam overgebleven. Wat weinigen bekend is, is dat Berlijn Mokum Beis oftewel Stad Bis werd genoemd.

Mechelaars zijn maanblussers

Volgens geschiedschrijvers gebeurde het in de nacht van 27 op 28 januari 1687. Die nacht was het volle maan en stond er een lage bewolking. Een man die uit een kroeg stapte dacht dat de toren in brand stond en sloeg onmiddellijk alarm. Buren, uit hun diepste slaap opgeschrikt, trokken hun vensters open en konden alleen hetzelfde vaststellen. In een mum van tijd stond de hele stad in rep en roer en werd de noodklok geluid. Het stadsbestuur, de burgemeester op kop, snelde naar de plaats van het onheil en begon in ijstempo de blussingswerken te organiseren. Langs de torentrap gingen emmers water als een ketting van hand tot hand, maar nog vóór de top werd bereikt, schoof de maan door de nevel en moesten de moedige Mechelaars toegeven, dat ze slechts de rossige nevelgloed van de maan hadden gezien. Het maanlicht scheen immers doorheen de ramen van de kathedraal en de lage bewolking stond ter hoogte van de klokkenramen in de St. -

Romboutstoren waardoor er een indruk ontstond dat er rook uit de toren kwam. Hoewel ze probeerden de zaak stil te houden, konden de Mechelaars niet verhinderen dat er zelfs over de landsgrenzen hartelijk om werd gelachen. De spotnaam maneblossers zouden de Mechelaars voor altijd bewaren.

Ook in Tienen ging het op dezelfde manier: in december 1772 schreeuwden enkele dronken feestgangers in de straten dat de Sint-Germainstoren in brand stond. Iets voor middernacht gingen zij bij de Minderbroeders aankloppen die op hun beurt het gemeentelijke pompierkorps alarmeerden. Het volk kwam in rep en roer in de straten. Nergens was er brand te bespeuren. De dronkenlappen hadden de vuurrode maan achter de kerktoren voor vlammen aangezien. De legende vermeldt zelfs dat de Mechelaars een

proces inspanden wegens eerroof.

Dat de Mechelaars trots zijn op hun geuzennaam bewijst ook het volgende gedicht.

Er stond een boerke 's avonds laat gans alleen op straat,
De toren van Sint-Romboutskerk, die stond daar groot, stoer en sterk.
En door de galmgaten heen, zag 't boerke dat er licht in scheen.
Hij schrok en riep ten alle kant: "op burgers op, de toren brandt".
En toen ontwaakte gans de stee, en ieder bracht een emmer mee.
En blussen deden zij met spoed, en goten water in de gloed.
Tot plots een man in 't licht ging staan, en riep: "houd op, het is de maan".
En toen ging gans de stede weer te rust, en Mechelen had de maan geblust!

Nederlander: Hollander, Kaaskop, Kaasvreter, Kees, Witkop, Witte, Witje, Witmans,
Bleekneus, Bleke, Bleekbek, Bakra (uit de voormalige Nederlandse kolonie Suriname),
Boerin (vrouwelijke Nederlander)